

Jaunie ar brīvības atņemšanu nesaistīto drošības līdzekļu veidi kriminālprocesa likumā

Jeļena Groma

Rīgas Stradiņa universitātes doktorantūra, Latvija

Ievads. 1992. gada 19. oktobrī Eiropas Padomes Ministru komitejas Ministru padomē tika pieņemta Rekomendācija R(92) 16 dalībvalstīm par Eiropas Noteikumiem par sabiedrībā izciešamiem sodiem un piespiedu līdzekļiem. Rekomendācijā tika uzsvērts, ka nav pieļaujama tādu piespiedu līdzekļu ieviešana vai piemērošana, kas ierobežo likumpārkāpēja pilsoniskās vai politiskās tiesības, ja tie ir pretunā ar starptautiskās sabiedrības akceptētām normām par cilvēktiesībām un pamatbrīvībām. Savukārt Eiropas Padomes Ministru komitejas 2000. gada 29. novembra Rekomendācijā Rec (2000) 22 dalībvalstīm tika rekomendēts paredzēt pietiekoši plašu un apstākļiem piemērotu piespiedu līdzekļu klāstu, kā arī paredzēt alternatīvas pirmstiesas apcietinājumam, piemēram, prasība, ka aizdomās turētajam likumpārkāpējam ir jāuzturas noteiktā dzīvesvietā, un īpaša uzraudzība noteiktu kategoriju likumpārkāpējiem; pārvietošanās brīvības ierobežošana, piemēram, pienākums noteiktā laikā atrasties savā dzīvesvietā vai elektroniska kontrole, ievērojot Eiropas Noteikumu 23. un 55. noteikumu. Ar brīvības atņemšanu nesaistīto drošības līdzekļu sistēmas attīstību Latvijā būtiski ietekmēja 2012. gada 24. maijā pieņemtie “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (KPL), kas stājās spēkā 2012. gada 1. jūlijā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Šī darba mērķis ir analizēt ar brīvības atņemšanu nesaistīto drošības līdzekļu sistēmas transformāciju Latvijā saistībā ar 2012. gada 24. maijā pieņemtajiem Grozījumiem Kriminālprocesa likumā. Normatīvie akti analizēti, izmantojot gramatiskās un loģiskās interpretācijas metodes. Speciālā juridiskā literatūra pētīta, izmantojot teorētiskās analīzes metodi.

Rezultāti. 2012. gada 1. jūlijā KPL tika ieviesti jauni drošības līdzekļi – dzīvesvietas maiņas paziņošana (252.¹ pants), kur tā ir aizdomās turētā vai apsūdzētā rakstveida saistība nekavējoties, bet ne vēlāk kā vienas darba dienas laikā rakstveidā informēt procesa virzītāju par dzīvesvietas maiņu, norādot dzīvesvietas jauno adresi. Savukārt “pieteikšanās noteiktā laikā policijas iestādē” (252.² pants) ir ar procesa virzītāja lēmumu uzlikts pienākums aizdomās turētajam vai apsūdzētajam lēmumā noteiktajā laikā pieteikties policijas iestādē pēc savas dzīvesvietas. KPL 256. pantā reglamentēto drošības līdzekli “uzturēšanās noteiktā dzīvesvietā” nomainīja “uzturēšanās noteiktā vietā”. Tika pārveidots arī drošības līdzeklis – nodošana policijas uzraudzībā. KPL 261. panta ceturtdaļa izteikta šādā redakcijā: “Lai pārbaudītu personas pārvietošanās un rīcības brīvības ierobežojumu ievērošanu, policijas darbiniekiem ir tiesības apmeklēt personu lēmumā norādītajā dzīvesvietā pie tās ārdurvīm. Personai ir pienākums pārbaudes laikā atvērt dzīvesvietas ārdurvis un atrasties pie tām policijas darbinieka redzeslokā līdz pārbaudes beigām”.

Secinājumi. Kopš spēkā stāšanās brīža 2005. gada 1. oktobrī Kriminālprocesa likums turpināja attīstīties. Kriminālprocesa modernizācija orientēta uz ātrāku, vienkāršāku, cilvēciskos un materiālos resursus taupošāku procesa norisi. Ar brīvības atņemšanu nesaistīto drošības līdzekļu sistēmas transformācija Latvijā notiek konsekvēnti un saskaņā ar Eiropas Padomes rekomendācijām panākt plašāku un efektīvāku sabiedrībā izciešamo sodu un piespiedu līdzekļu izmantošanu. Stājoties spēkā 2012. gada 24. maijā pieņemtajiem “Grozījumiem Kriminālprocesa likumā, ar brīvības atņemšanu nesaistīto drošības līdzekļu klāsts kļuva plašāks, un šie drošības līdzekļi var tikt piemēroti kā alternatīvi apcietinājumam.

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda projekta “Atbalsts doktorantiem studiju programmas apguvei un zinātniskā grāda ieguvei Rīgas Stradiņa universitātē” atbalstu.